

GERÇEĞE UYGUN DEĞER HİYERARŞİSİNE İLİŞKİN BORSA İSTANBUL'DA İÇERİK ANALİZİ*

CONTENT ANALYSIS IN BORSA ISTANBUL REGARDING FAIR VALUE HIERARCHY

Yasin CEBECİ**
Gürbüz GÖKÇEN***

Öz

Bu çalışmada TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardında yer alan gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanılma düzeyinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla, standartta yer alan gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin Borsa İstanbul'daki BİST 100 endeksinde yer alan şirketlerin finansal tablolarında kullanılma düzeyi içerik analizi ile incelenmiştir. İçerik analizi ile gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanıldığı finansal tablo kalemleri, bunların raporlandığı seviyeler, tutarları, yıllar içerisindeki seyri ve sektörlere göre dağılımı tespit edilmiştir. Buna göre şirketlerin her geçen dönem artan tutarda finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkulleri için gerçeğe uygun değer hiyerarşisini açıkladıkları tespit edilmiştir. Bunların dışında başka herhangi bir finansal tablo kaleminde gerçeğe uygun değer hiyerarşisi kullanılmamıştır. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisine en fazla yer verilen kalem finansal varlıklar olurken, en az yer verilen kalem ise yatırım amaçlı gayrimenkuller olmuştur. Maddi duran varlıkları hiçbir şirket 1. seviyede raporlamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Gerçeğe uygun değer, gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, değerlendirme, içerik analizi

JEL Sınıflandırması: M41, M48, M49

Abstract

In this study, it is aimed to determine the level of use of fair value hierarchy in TFRS 13 Fair Value Measurement Standard. For this purpose, the level of use of the fair value hierarchy in the financial statements of the companies included in BIST 100 index in Borsa Istanbul was examined by content analysis. The content analysis identified the financial statement items using the fair value hierarchy, the levels at which they are reported, their amounts, their course over the years and their distribution by sector.

* Bu makale yazarın doktora çalışmasından türetilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi., İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, yasin.cebeci@marmara.edu.tr

*** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, ggokcen@marmara.edu.tr

To cite this article: Cebeci, Y. & Gökçen, G. (2019). Gerçeğe uygun değer hiyerarşisine ilişkin borsa İstanbul'da içerik analizi, Journal of Research in Business, 4(2), 196-215.

Accordingly, it has been found that companies annually disclose the fair value hierarchy for financial assets, financial liabilities, tangible assets and investment properties. Other than these, no fair value hierarchy is used in any financial statement item. Financial assets have the highest amount of fair value hierarchy while investment property has the lowest amount of fair value hierarchy. No company reported tangible assets at level 1.

Keywords: Fair value, fair value hierarchy, valuation, content analysis

JEL Classification: M41, M48, M49

1. Giriş

Şirketler tarafından hazırlanan finansal tabloların nesnellliğini ve doğrulanabilirliğini arttırmaya yönelik kaygılar, bazı eksiklikleri olmasına rağmen temel maliyet olarak tarihsel maliyetin kullanılmasını sağlamaktadır. Tarihsel maliyet sadece bir ölçüm temeli değil, aynı zamanda kendi içinde bir muhasebe ilkesidir (Martín & Osmá, 2018, s. 521). Gerçeğe uygun değer gibi başka bir ölçüm esası belirlenmediği sürece, varlık ve yükümlülükler ilk kayda almada maliyet bedeliyle (tarihi maliyet) ölçülmektedir (Ataman & Gökçen, 2017, s. 36). Ancak şirketlerin finansal durum tablosundaki varlıklarının tarihsel maliyetleri (özellikle de uzun ömürlü olmaları durumunda) genellikle mevcut değerleriyle çok az ilişkilidir (Abbott & Tan-Kantor, 2018, s. 266). Bunun yanında bir giriş değeri olan tarihsel maliyet, geçmişe dayalı bir değerlendirme esası olmasından dolayı şirketin varlıklarından gelecekte elde etmeyi beklediği ekonomik yararların bir ölçüsü de olmamaktadır (Ulusán, 2008, s. 132). Bu nedenle hazırlanacak finansal raporlardaki her bir kalemin gerçek değerleri gösterebilmesi için değerlemeye tabi tutulması gerekir (H. Ergin & Sevim, 2009, s. 61). Değerleme, işletmenin varlık ve kaynaklarının değerini ortak bir ölçü birimi ile ifade etmektir (N. E. Ergin, 2016, s. 20). Değerlemede varlık ve kaynakların niteliğine göre de farklı değerlendirme yöntemleri kullanılmaktadır (Aslan, 2008, s. 40).

2. Gerçeğe Uygun Değer

Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında birçok değerlendirme ölçüsü kullanılmış ve bunlar standartların eklerinde açıklanmıştır. Ayrıca tüm bu değerlendirme ölçülerine temel oluşturan ölçüm esasları olan; tarihi maliyet ile gerçeğe uygun değer, kullanım/ifa değeri ve cari maliyeti içeren cari değere ise kavramsal çerçevede yer verilmiştir.

Standartlar bir bütün olarak incelendiğinde, standart belirleyici kuruluşların tarihi maliyet yerine gerçeğe uygun değere dayalı finansal raporlamaya yöneldiği görülmektedir. Söz konusu yönelimin temelinde daha fazla ihtiyaca uygun bilginin talep edilmesi yatmaktadır (Gürkan, 2014, s. 66). Bu nedendir ki standartların finansal raporlamadaki en büyük etkisinin gerçeğe uygun değer konusunda olduğu düşünülmektedir (Chorafas, 2006, s. 59).

Standart belirleyici, bir dizi standartta ve yukarıdaki alanlarda değerlendirme ölçütü olarak gerçeğe uygun değer kullanılmasından dolayı, gerçeğe uygun değer hesaplanmasına rehberlik edecek bir standart oluşturmanın gerekli olduğunu düşünmüştür (Aerts & Walton, 2013, s. 386). Bu amaç doğrultusunda Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 31.12.2012 tarihinden sonra başlayan

hesap dönemleri için uygulanmak üzere, 30.12.2012 tarihli ve 28513 sayılı resmî gazetede TFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Standardını yayınlamıştır. Bu standart diğer standartlardaki gerçeğe uygun değer açıklamalarına verilen önemi vurgulamak ve gerçeğe uygun değer ölçümlerindeki karışıklığı azaltmak için geliştirilmiştir (Bozdemir, 2014, s. 101). Çünkü standart yayınlanmadan önce diğer standartlarda yer alan ölçme başlığının altında gerçeğe uygun değer için sadece tanımına yer verilmekteydi (Çetinkaya, 2017, s. 71). Getirilen bu standart, tarihi maliyet esasına yerine piyasaya göre değerlendirme (mark-to-market) anlayışının yerleşmesi ve öz kaynak defter değerinin piyasa değerine yaklaşması açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir (Gökten, 2018, s. 786).

Standart gerçeğe uygun değeri, “*piyasa katılımcıları arasında ölçüm tarihinde olağan bir işlemde, bir varlığın satışından elde edilecek veya bir borcun devrinde ödenecek fiyat*” olarak tanımlanmaktadır (KGGK, 2012, s. 3). Buradaki fiyat, genellikle şirket varlıklarının satış fiyatlarına çok yakın olan fiyattır (Lévy, Bouheni, & Ammi, 2018, s. 82).

Gerçeğe uygun değer ölçümünü belirlemeye yönelik ölçüm sürecini bir dizi aşamaya ayırmak faydalı olacaktır. Her ne kadar doğrusal bir şekilde yapılmasa da, bir varlığın veya borcun gerçeğe uygun değeri ile değerlendirilmesi için aşağıdaki süreç uygulanabilir (Chaudhry vd., 2015, s. 754):

1. Değerlenecek kalem ve hesap birimi tanımlanır,
2. En avantajlı pazar ve ilgili piyasa katılımcıları belirlenir,
3. Varlık ölçümleri için kullanılacak değerlendirme dayanağı seçilir (tek başına ya da nakit yaratan birim ile değerlendirme),
4. Yükümlülük ölçümleri için geçerli risk varsayımlarını tanımlanır,
5. Mevcut girdiler tanımlanır,
6. Uygun değerlendirme teknikleri seçilir,
7. Ölçüm yapılır,
8. Onaylanmış tutarlar ve açıklanacak bilgiler belirlenir.

Gerçeğe uygun değer, piyasa katılımcılarının birbirinden bağımsız, bilgili, varlık veya yükümlülüğü makul bir şekilde anlayan, işlem yapmaya istekli (Dotzlaw, Kalavacherla, Munter, & Santoro, 2017, s. 32) ve en iyi ekonomik çıkara sahip olacağı varsayımıyla ölçülmelidir. Varsayımsal piyasa katılımcılarının özellikleri ise aşağıdaki gibi sıralanabilir (Alibhai vd., 2018, s. 744):

1. Birbirinden bağımsız diğer bir deyişle ilgisiz üçüncü şahıslardır.
2. Yatırım kararı verebilmesi için yeterince bilgilendirilmiştir ve varlık ya da borç hakkında rapor veren kuruluş kadar bilgilidir.
3. Aktif veya pasif için bir işleme girebilir.
4. Varlık ya da borç için bir işleme girmeye isteklidir. Buna zorlanmazlar.

Standartlar, finansal tablolarda gerçeğe uygun değer için genel olarak dört ana alanda kullanılmasına imkân tanımaktadır (Demaria & Dufour, 2007, s. 8):

1. Varlık ve kaynakların ilk muhasebeleştirilmesi,
2. Belirli bir varlık ya da kaynak grubu içindeki unsurların başlangıçtaki değerinin tespiti,
3. Varlık ve kaynakların daha sonraki ölçümleri,
4. Varlıkların geri kazanılabilir tutarlarının tespiti.

Hedeflerine göre standart, gerçeğe uygun değer işletmeye özel bir ölçüm değil piyasaya dayalı bir ölçüm olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu dayanak, varlıklar ve borçlar için gerçeğe uygun değer belirlenmesinde ölçüm tarihindeki işletmenin koşullarını değil, varlığın veya yükümlülüğün ve ilgili piyasaların değerlemenin merkezi olmasını sağlar (Chaudhry vd., 2015, s. 753).

3. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Gerçeğe uygun değer hiyerarşisi, gerçeğe uygun değer ölçümlerinde ve açıklamalarında tutarlılığı ve karşılaştırılabilirliği artırmayı amaçlamaktadır. Hem finansal hem de finansal olmayan kalemlerin gerçeğe uygun değer ölçümü için gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde girdiler kullanılmaktadır (Artemyeva, 2016, s. 21). Bu girdiler, piyasa katılımcılarının bir varlık veya yükümlülüğü fiyatlandırmada kullanacakları varsayımlardır. Bir girdi ya gözlemlenebilir ya da gözlemlenemez. Gözlemlenebilir girdiler doğrudan gözlemlenebilir veya dolaylı olarak gözlemlenebilir. Standart, işletmeye ait gözlemlenebilir girdilerin kullanımını maksimize etmesini ve gözlemlenemeyen girdilerin kullanımını minimize etmesini istemektedir (Alibhai vd., 2018, s. 753).

Aktif bir piyasada gözlemlenebilir bir piyasa fiyatı, gerçeğe uygun değer en iyi kanıtıdır. Mümkün olan durumlarda gerçeğe uygun değer ölçümünde kullanılmalıdır. Herhangi bir zamanda bir varlığın veya borcun piyasa fiyatı, mevcut tüm bilgileri yansıtır. Piyasanın ilgili tüm ekonomik faktörler ve olaylarla ilgili değerlendirmesini mükemmel bir gerçeğe uygun değer olarak gösterir. Tamamen aynı tür varlık veya yükümlülüklerin olduğu aktif piyasadan uzaklaşıldığında ise, tespit edilen değer güvenilirliği azalmaya başlar (Aerts & Walton, 2013, s. 386). Ancak değerlendirme için kullanılacak gözlemlenebilir piyasa verilerinin olup olmadığına bakılmaksızın, aynı amaç takip edilmektedir. Bu da ölçüm tarihinde piyasa koşullarında oluşacak piyasa fiyatını tahmin etmektir (Müller & Saile, 2018, s. 30).

Mümkün olduğu sürece, gerçeğe uygun değer gözlemlenebilir bir fiyata dayanmalıdır. Bununla birlikte, birçok durumda böyle bir fiyat mevcut olmayabilir. Bu durumda gerçeğe uygun değer belirlenmesi değerlendirme yöntemlerinin kullanımına bağlı olacaktır. Bu tür değerlendirme yöntemleri gözlemlenemeyen girdilerden ziyade gözlemlenebilir girdilerin kullanımına karşı güçlü bir önyargıya sahip olmalıdır (Chaudhry vd., 2015, s. 753). Çünkü bunlar gözlemlenemeyen girdilerden daha nesnel ve piyasa katılımcıları tarafından dikkate alınması daha muhtemeldir (Alibhai vd., 2018, s. 741).

Gözlemlenemeyen bir girdi, raporlayan işletmenin yönetimi tarafından bir varlık veya yükümlülüğü fiyatlandırmak için mevcut şartlar altındaki en iyi bilgilere dayanarak yapılacağına inandığı varsayımları yansıtır (Alibhai vd., 2018, s. 753). Ancak yönetim varsayımlarını oluştururken gerçeğe

uygun değere ulaşmada kullanılacak girdiler ile ilgili aşağıdaki gibi bazı zorluklarla karşılaşabilir (Aerts & Walton, 2013, s. 385):

1. Birden fazla piyasa fiyatı olması,
2. Piyasanın çok likit (aktif) olmaması,
3. Yeni bir fiyatın olmaması veya
4. Ölçülmeye çalışılan belirli varlık ya da borç için piyasanın olmaması.

Gerçeğe uygun değeri tahmin etmek için kullanılan değişkenler ile ilgili olarak, standart üç seviye belirlemektedir. Seviye 1, özdeş varlıklar ya da borçlar için aktif piyasalardaki kayıtlı fiyatlardan oluşan gözlemlenebilir girdileri; seviye 2, alıntı yapılan fiyatların dışındaki gözlemlenebilir girdileri; seviye 3 ise gözlemlenemeyen girdileri yansıtmaktadır (González-Sánchez, 2018, s. 90). İşletmeler, gerçeğe uygun değer ölçümünü, tüm ölçüm için önemli olan en düşük seviye girdisine göre sınıflandırmalıdır (Busso, 2018, s. 1). Ölçümlerin seviyesi kullanılan değerlendirme yöntemlerine göre değil, değerlendirme yöntemlerindeki girdilere öncelik vermektedir (Gökçen, Ataman, & Çakıcı, 2016, s. 175).

3.1. Seviye 1 Girdileri

Standartta seviye 1 girdileri, *“işletmenin ölçüm tarihinde erişebileceği, özdeş varlıkların veya borçların aktif piyasalardaki kotasyon fiyatlarıdır. Aktif bir piyasadaki kotasyon fiyatı, gerçeğe uygun değere ilişkin en güvenilir kanıtı sağlamakta olup, kullanılabilir olduğu her durumda gerçeğe uygun değeri ölçmek üzere düzeltme yapılmadan kullanılır”* şeklinde ifade edilmektedir (KGK, 2012, s. 14).

Seviye 1 girdileri gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde en güvenilir girdilerdir. Bu nedenle, uygun olduğunda gerçeğe uygun değeri ölçmek için ayarlama yapılmadan kullanılmalıdır. Bu girdiler genellikle farklı aktif piyasalardaki finansal varlıklar ve finansal borçlar için kullanılabilir (Artemyeva, 2016, s. 22). Bu girdilerin kullanılması ile finansal varlıkların gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde yönetimin takdir yetkisi azaltılabilmektedir (Palepu, Healy, & Peek, 2013, s. 139).

Seviye 1 girdileri aktif bir piyasadaki aynı işlemlerden elde edilmektedir. Bu nedenle seviye 1 girdileri *“piyasa değeri”* (mark to market) olarak da tanımlanmaktadır (Aerts & Walton, 2013, s. 386). Finansal araçlar için aktif piyasalara borsalar, satıcı piyasaları, aracı piyasaları vb. örnek olarak gösterilebilir (KGK, 2012, s. 31). İşletmenin elindeki borsaya kote hisse senetlerinin gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde borsa fiyatı, seviye 1 girdisine örnektir (Gökgöz & Şentürk, 2015, s. 72).

3.2. Seviye 2 Girdileri

Standartta seviye 2 girdileri şöyle tanımlanmaktadır: *“Varlığa veya borca ilişkin doğrudan veya dolaylı şekilde gözlemlenebilir olan, seviye 1 içerisindeki kotasyon fiyatları dışındaki girdilerdir”*(KGK, 2012, s. 15).

Seviye 2 girdileri, aktif piyasalardaki benzer varlık veya borçlar için kote edilmiş fiyatları veya aktif olmayan piyasalardaki aynı varlık veya borçlar için kote edilen fiyatları içerir (Herrmann, 2018, s. 54). Seviye 2 girdileri, aynı varlık veya borç için kote edilen fiyatlar mevcut olmadığında dikkate

alınmalıdır (Alibhai vd., 2018, s. 755). Seviye 2 girdisine borsaya kote olmayan bir miktar tahvilin, borsaya kote olan benzer borçlanma senetlerinin fiyatları dikkate alınarak gerçeğe uygun değerinin tespiti örnek olarak verilebilir (Gökgöz & Şentürk, 2015, s. 72). Diğer bir örnek ise piyasaların kapanma zamanı ile ölçüm tarihi arasında gerçekleşebilir. Bu durumda fiyatı önemli ölçüde değiştirebilecek işaretler varsa, yapılması gereken düzeltmeler seviye 2 girdisi olarak raporlanmalıdır (Gürkan, 2014, s. 68).

3.3. Seviye 3 Girdileri

Standart “gerçeğe uygun değer” kavramı kapsamında daha da ileri giderek varlık veya borçlar için bir piyasa bulunmasa bile “gerçeğe uygun değer” hesaplamasının yapılmasında ısrar etmektedir (Howard, 2008, s. 148). Buna göre bir finansal tablo kaleminin değerinin gerçeğe uygun değer kullanılarak raporlanması gerekiyorsa ve henüz piyasada hazır kullanılabilir bilgiler mevcut değilse; standart, şirketlerin finansal tablolarındaki kalemler için tahmini gerçeğe uygun değeri rapor etmelerini istemektedir (Abdullatif, 2016, s. 104).

Standartta seviye 3 girdileri “*varlığa veya borca ilişkin gözlemlenebilir olmayan girdilerdir. İlgili gözlemlenebilir girdiler bulunmadığında, gözlemlenebilir olmayan girdiler gerçeğe uygun değeri ölçmek amacıyla kullanılır. Dolayısıyla, gözlemlenebilir olmayan girdilerin kullanımına ölçüm tarihinde varlığa veya borca ilişkin piyasa faaliyetlerinin olmadığı veya az olduğu durumlarda izin verilir*” şeklinde tanımlanmaktadır (KGK, 2012, s. 13). İşletme her ne kadar gözlemlenemeyen seviye 3 girdilerini kullansa da gözlemlenebilir girdileri maksimize etmesi önemlidir (Schwarzbichler, Steiner, & Turnheim, 2018, s. 438).

Eğer varlıklar ya da borçların değerlemesi için girdiler gözlemlenemez ise, girdiler seviye 3 olarak sınıflandırılır. Seviye 3 girdileri, varlığın ya da borcun hedef piyasasının, eğer varsa, ölçüm tarihindeki faaliyeti az olduğunda ortaya çıkmaktadır. Seviye 3 girdileri işletmenin kendi verilerini de içerebileceği, bu koşullar altındaki mevcut en iyi bilgileri yansıtmaktadır (Herrmann, 2018, s. 54).

Seviye 3 girdilerinde gözlemlenebilir piyasa verileri bulunmadığından, şirket yönetimi kendi varsayımlarına ve değerlendirmesine, yani gözlemlenemeyen girdilere yer vermektedir. Bununla birlikte, gerçeğe uygun değer ölçüm hedefi değişmemekte, aynı kalmaktadır. Diğer bir ifade ile varlığa sahip olan veya borcu olan bir piyasa katılımcısı açısından ölçüm tarihindeki bir çıkış fiyatı tahmin edilmektedir. Bu nedenle, gözlemlenemeyen girdiler, piyasa katılımcılarının, riske ilişkin varsayımlar da dahil olmak üzere varlık veya yükümlülüğü fiyatlandırırken kullanacağı varsayımları yansıtmalıdır (Stolowy, Lebas, & Ding, 2013, s. 371).

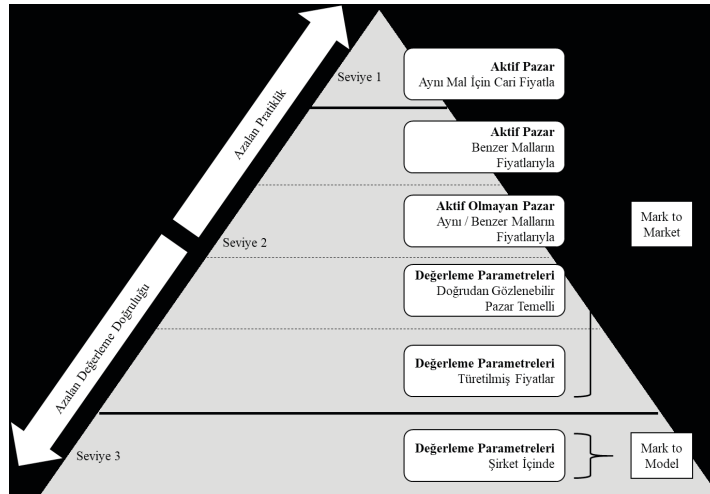
Piyasa işlemlerinin olmadığı ve şirketin piyasa değerlerini tahmin etmek için finansal bir model kullanması gerektiği seviye 3 girdileri modele göre değerlendirme (mark to model) olarak da adlandırılmaktadır (Aerts & Walton, 2013, s. 386). Modele göre değerlendirme, bir finansal modelin sonucuna dayanarak varlıklar üzerinde bir değer yaratmaktadır. Aynı modelden hesaplanan tarihsel fiyat tahminlerini de dikkate alabilmektedir. Bu nedenle, modele göre değerlendirme teori temelli tahminlerdir (“Mark-to-Model Definition & Example”, 2019). Piyasaya göre değerlendirme gerçek verilerden elde edilirken, modele göre değerlendirme yalnızca model gerçeği yansıtıyorsa anlamlı olacaktır (Liu, 2009).

Diğer bir deyişle bu seviyede gerçeğe uygun değer varsayımlarının tahmini ile ilgili riskler mevcuttur. Bu nedenle, en iyi tahmini yapabilmek için, farklı uzmanlar ve kurumlara ait farklı değerlendirme yöntemlerine başvurulmaktadır. Standart, yatırımcıların ve diğer finansal tablo kullanıcılarının karar almadaki risklerini azaltmak için Seviye 3 tahminlerinde kullanılan değerlendirme yöntemlerini ve varsayımlarını daha şeffaf hale getirmektedir (Artemyeva, 2016, s. 22).

Açıkça görülmektedir ki seviye 3 değerlemesi tahminlere dayandığından daha güvenilmezdir. Standart bunun etkisini, varsayımların ve bunlardaki değişikliklere duyarlılıkların açıklanmasını gerekli kılarak azaltmaya çalışmaktadır (Aerts & Walton, 2013, s. 386).

Seviye 3 girdisine örnek olarak, işletmenin kira geliri elde etmek için edindiği yatırım amaçlı gayrimenkulünü fiyatlandırırken, söz konusu varlığın ömrü süresince elde edilecek net nakit akışlarını bugünkü değerine indirgemesi gösterilebilir (Gökgöz & Şentürk, 2015, s. 72).

Şekil 1'de gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin uygulanabilirliği ve doğruluğunun seviyesi gösterilmektedir. Şekil 1'de görülebileceği gibi, yöntemlerin önceliği standart koyucunun bakış açısıyla yukarıdan aşağıya doğru azalmaktadır (Müller & Saile, 2018, s. 46). En düşük öncelik gözlemlenemeyen girdilerin olduğu seviye 3'e verilirken, en yüksek öncelik ise aktif bir piyasadaki özdeş varlıklar ve borçlar için kote edilmiş fiyatların olduğu seviye 1'e verilmektedir. Bu ögeler en güvenilir olarak kabul edilmektedir (Artemyeva, 2016, s. 23). Aynı zamanda, piramit pratikte uygulanabilirliğin zirveye doğru daraldığını göstermektedir. Bunun nedeni çoğu varlığın şirkete özgü olması ve onlar için bir piyasanın bulunmamasıdır (Müller & Saile, 2018, s. 46). Mantıksal olarak kural, piyasa bilgisine daha fazla önem vermekte ve seviyeler aşağı indikçe, gereken bilgi daha büyük olmaktadır (González-Sánchez, 2018, s. 90).

Şekil 1: Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi

Kaynak: Müller, S., & Saile, P. (2018). Internationale Rechnungs-legung IFRS: Studienwissen Kompakt. Wiesbaden: Springer Gabler, s.47.

Yapılan araştırmalarda ihtiyaca uygunluk açısından seviyeler arasında kesin bir üstünlükten bahsedilemezken, güvenilirlik açısından ise seviye 1'den seviye 3'e doğru azalma olduğu tespit edilmiştir. Özellikle seviye 3'deki gerçeğe uygun değer ölçümlerinin yaratıcı muhasebe uygulamalarına son derece açık olduğu düşünülmektedir (Gürkan, 2014, s. 71). Bununla beraber hangi seviyede olursa olsun gerçeğe uygun değerleri tahmin etmenin bir kültür olacağını savunanlar da bulunmaktadır (Howard, 2008, s. 148).

Başka bir araştırmada seviye 3 gerçeğe uygun değer tahminleriyle ilgili yönetim önyargıları değer düşüklüğü zararları bağlamında incelenmiş ve yöneticilerin isteğe bağlı değerlendirme boşluğundan yararlandıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, analistlerin, yönetimin esnekliklerini seviye 3 tahminlerini kullandıklarını bilseler bile, kazanç yönetiminin neden olduğu bu önyargıları görmezden geldikleri anlaşılmıştır. Dolayısıyla gerçeğe uygun değer açıklamaları yöneticiler tarafından fırsatçı olarak da kullanılabilir. Seviye 3 gerçeğe uygun değer tahminlerinin esnekliğinden faydalanan yöneticilerin diğer girdileri kullananlara göre kazanç yönetimini denemesi daha muhtemel olmakta ve bu da onları performansa dayalı teşvikler, güvenilmez ve önyargılı muhasebe rakamları üretmek için motive edebilmektedir (Herrmann, 2018, s. 54).

Çalışmanın bundan sonraki kısmında Borsa İstanbul'da yer alan şirketlerin finansal tablolarında hangi kalemleri için gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin kullanıldığı, hiyerarşideki seviyelerin büyüklükleri, sektöre göre dağılımları analiz edilecektir.

4. Metodoloji

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırmanın amacı şirketlerin yayınladıkları finansal tabloların dipnotlarında yer verdikleri gerçeğe uygun değer açıklamalarını analiz etmektir. Bu amaçla standardın önemle üzerinde durduğu gerçeğe uygun değer hiyerarşisinin şirketler tarafından kullanılma düzeyinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak için hem seviye bazında hem de şirketlerin bulunduğu sektör bazında veriler analiz edilecektir.

Araştırma 31.05.2019 tarihi itibarı ile BİST 100'de yer alan şirketleri kapsamaktadır. Standart 31.12.2012 tarihinden sonraki dönemlerde uygulamaya başlandığından ve erken uygulamaya da müsaade ettiği için dolayı şirketlerin 2012 – 2018 arasındaki 7 yıla ait dönem sonu finansal tabloları incelemeye alınmıştır. Finansal tablolar şirketlerin Kamuoyu Aydınlatma Platformu'na (KAP) sundukları bağımsız denetim raporlarından elde edilmiştir.

Söz konusu finansal tablolarda gerçeğe uygun değere ilişkin çeşitli açıklamalar mevcuttur. Standartta göre finansal tablo kalemleri için tespit edilen her bir gerçeğe uygun değer seviyesinin belirlenmesi istenmektedir. Bu nedenle çalışma kapsamında söz konusu açıklamalardan sadece gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verilen açıklamalar dikkate alınmıştır.

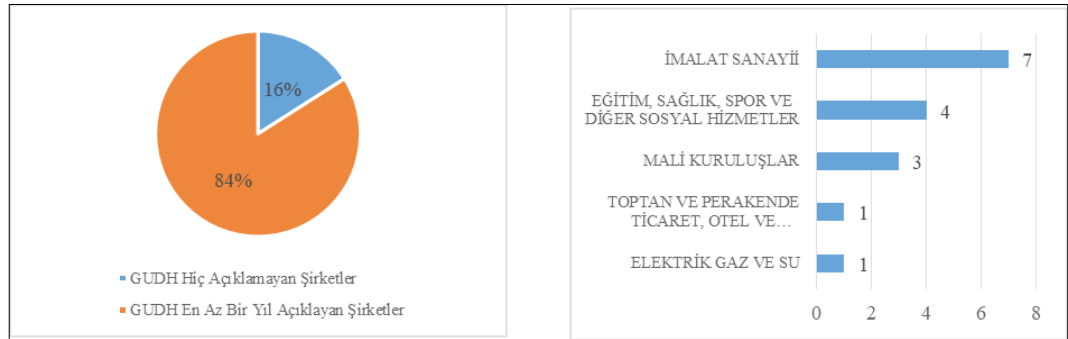
Yukarıda açıklanan kapsama dahil olan şirket verileri içerik analizi yöntemi ile analize tabi tutulmuştur. Bu yöntem ile şirketlerin hangi finansal tablo kalemlerinde gerçeğe uygun değer hiyerarşisini kullandıkları, bunların sektörlere göre dağılımı ve tutar bazında büyüklükleri tespit edilmiştir.

4.2. Araştırmanın Bulguları

Araştırma bulguları üç aşamada değerlendirilecektir. Öncelikle gerçeğe uygun değer hiyerarşisine ilişkin genel bulgular açıklandıktan sonra hangi finansal tablo kalemleri için söz konusu hiyerarşinin açıklandığı ve bunların tutarları analiz edilecektir. Son aşamada ise bulguların sektörlere göre dağılımları değerlendirilecektir.

4.2.1. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine İlişkin Genel Bulgular

BİST 100'de yer alan şirketlerin finansal tablo kalemleri için gerçeğe uygun değer hiyerarşisini en az bir dönemde (en az bir kez) açıklama düzeyi şekil 2' de gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere şirketlerin %84'ü en az bir dönemde ve en az bir varlık veya yükümlülüğüne ilişkin GUDH açıklaması yapmıştır. Şirketlerin %16'sı ise GUDH'ye ilişkin 2012 – 2018 yılları arasında herhangi bir finansal tablo kalemine ilişkin hiçbir açıklama yapmamıştır. Gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilen varlıklardan en azından finansal araçların tüm şirketlerde olmasına karşın 16 şirketin bu varlıkları için gerçeğe uygun değer hiyerarşisini belirlemediği tespit edilmiştir.

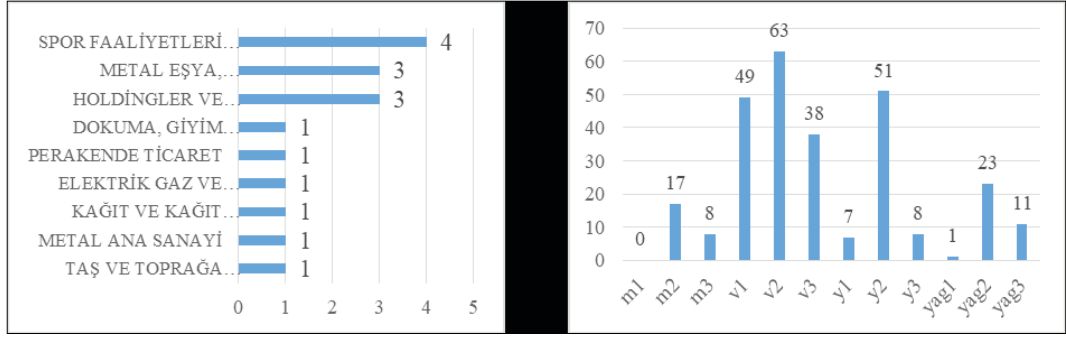

Şekil 2: Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisi (GUDH) Açıklanma Düzeyi

Şekil 3: GUDH Hiç Açıklamayan Şirketlerin Bulunduğu Sektörler

GUDH açıklamayan şirketlerin bulunduğu sektörler şekil 3'te gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere en fazla imalat sanayi şirketlerinde gerçeğe uygun değere ilişkin hiyerarşi açıklaması yapılmadığı saptanmıştır. Bunun nedeni olarak BİST 100 şirketleri içerisinde imalat sanayi şirketlerinin ağırlıkta olması gösterilebilir. Bunun yanı sıra asıl dikkat çekici olan ise 3 adet mali kuruluşun finansal tablolarında finansal araçlar mutlaka yer almasına karşın, buna ilişkin GUDH açıklamasının yapılmamasıdır.

GUDH açıklamayan şirketlerin bulunduğu alt sektörler şekil 4'te gösterilmiştir. Buna göre GUDH açıklamayan şirketler 9 farklı alt sektörde faaliyet göstermektedir. Açıklama yapmayan şirketlerin en fazla olduğu alt sektör ise “Spor Faaliyetleri, Eğlence ve Oyun Faaliyetleri” olmuştur. BİST 100’de “Spor Faaliyetleri, Eğlence ve Oyun Faaliyetleri” alt sektöründe 4 şirket bulunmaktadır. Bunların tamamı ise spor kulüpleridir.

Şekil 4: GUDH Açıklamayan Şirketlerin Bulunduğu Alt Sektörler

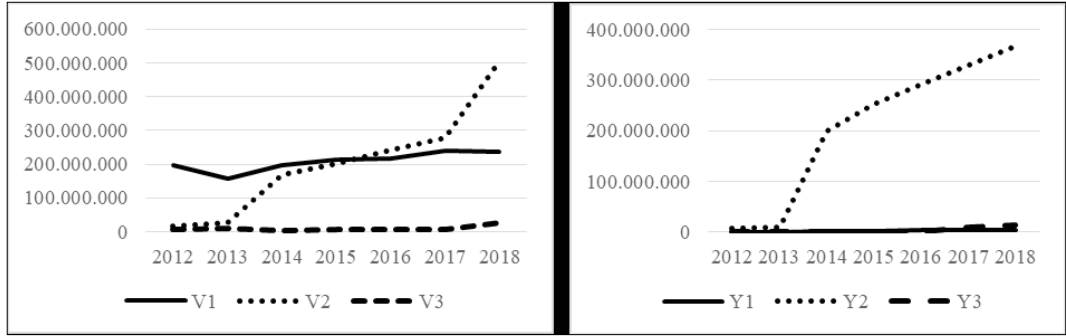
Şekil 5: GUDH Seviyelerini Raporlayan Şirket Sayıları

Finansal tablo kalemlerinin seviye bazında tutarları aşağıda gösterilmiştir. Finansal tablo kalemleri bazında GUDH'ye finansal tablo dipnotlarında en az bir dönem yer veren şirketlerin seviyelere göre dağılımı şekil 5'te gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere şirketler; maddi duran varlıkları, finansal varlıkları, finansal yükümlülükleri ve yatırım amaçlı gayrimenkulleri için GUDH açıklamaları yapmıştır. Bu finansal tablo kalemleri arasında ise en fazla finansal varlıklarda GUDH açıklaması yapılmıştır. Şirketler söz konusu finansal tablo kalemlerini çoğunlukla 2. seviyede raporlamışlardır. 1. seviyede en fazla raporlanan finansal tablo kalemi, finansal varlıklar olmuştur. Maddi duran varlıklarda 1. seviyede raporlama hiç yapılmamış, yatırım amaçlı gayrimenkullerde ise sadece bir kez 1. seviye raporlama yapılmıştır.

4.2.2. Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisinin Açıklandığı Finansal Tablo Kalemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada şirketlerin sadece dört adet finansal tablo kaleminde gerçeğe uygun değer hiyerarşisi belirledikleri tespit edilmiştir. Söz konusu finansal tablo kalemlerine ilişkin tespitler aşağıda açıklanmıştır.

a) Finansal Varlıklar: Şekilde 6'da, şirketler tarafından raporlanan finansal varlıkların yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan finansal varlıklar artmaktadır. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan finansal varlıkların gerçeğe uygun değeri yaklaşık 216 milyar TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 770 milyar TL olmuştur. Finansal varlıkların 1. ve 3. seviye raporlaması yıllar itibari ile yatay bir seyir izlerken, 2. seviye raporlama ise kayda değer bir artış göstermektedir.

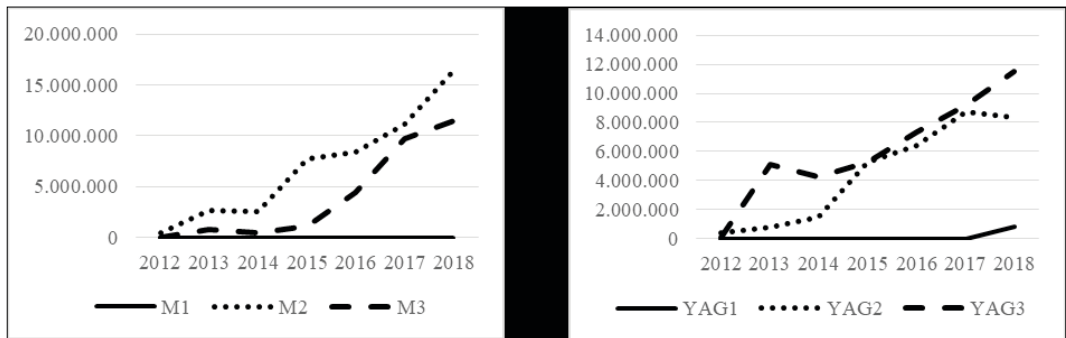

Şekil 6: Finansal Varlıklar GUDH (Bin TL)

Şekil 7: Finansal Yükümlülükler GUDH (Bin TL)

b) Finansal Yükümlülükler: Şekilde 7'de, şirketler tarafından raporlanan finansal yükümlülüklerin yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere aynı finansal varlıklarda olduğu gibi yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan finansal yükümlülükler de artmaktadır. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri yaklaşık 7,5 milyar TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 386,5 milyar TL olmuştur. Finansal yükümlülükler ağırlıklı olarak 2. seviyede raporlanmıştır.

c) Maddi Duran Varlıklar: Şekilde 8'de, şirketler tarafından raporlanan maddi duran varlıkların yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan maddi duran varlıklarda artış olmuştur. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değeri yaklaşık 466,5 milyon TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 28 milyar TL olmuştur. Maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değeri 2. seviye ve 3. seviye arasında birbirine yakın bir şekilde raporlanmakla beraber 1. seviye hiç raporlanmamıştır.

Şekil 8: Maddi Duran Varlıklar GUDH (Bin TL)

Şekil 9: Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller GUDH (Bin TL)

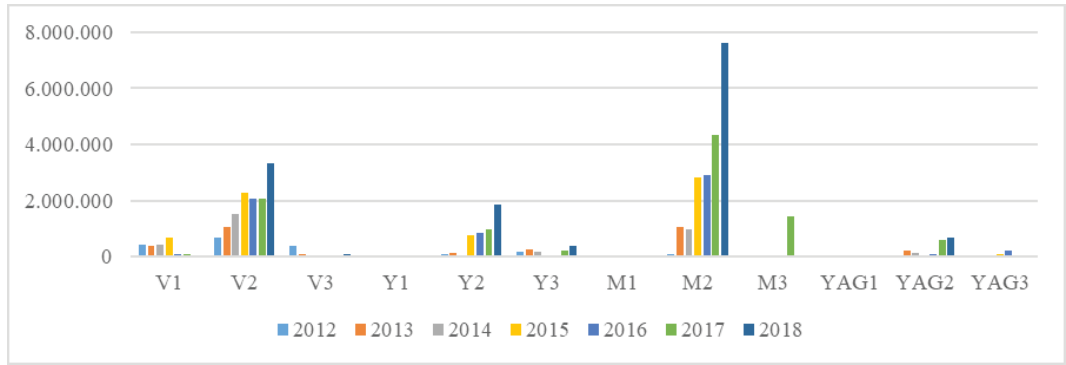
d) Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller: Şekilde 9'da, şirketler tarafından raporlanan yatırım amaçlı gayrimenkullerin yıllar itibari ile seviye bazında toplam tutarları gösterilmiştir. Şekilde görüldüğü

üzere yıllar itibari ile gerçeğe uygun değer ile raporlanan yatırım amaçlı gayrimenkuller de artmaktadır. 2012 yılında tüm seviyelerde raporlanan yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri yaklaşık 414 milyon TL iken, 2018 yılında bu rakam yaklaşık 20,5 milyar TL olmuştur. Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri maddi duran varlıklara benzer şekilde 2. seviye ve 3. seviye arasında birbirine yakın raporlanmakla beraber 1. seviye sadece 2018 yılında raporlanmıştır.

4.2.3. Sektör Bazında Raporlanan Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine İlişkin Bulgular

Sektör bazında, raporlanan finansal tablo kalemlerinin gerçeğe uygun değer tutarları aşağıda incelenmiştir.

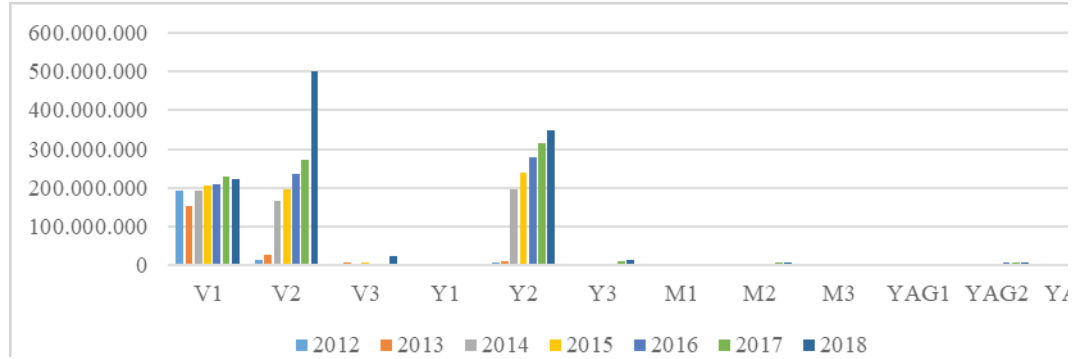
a) İmalat Sanayi Sektörü: Şekil 10'da imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin, gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamaları gösterilmiştir.

Şekil 10: İmalat Sanayi Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

Bu sektörde 39 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde en fazla tutarda gerçeğe uygun değer ile raporlanan finansal tablo kalemi, maddi duran varlıklardır. Bu sonucun çıkmasında imalat sanayi şirketlerinin finansal tablolarında maddi duran varlıklar kaleminin diğer sektörler göre görece daha fazla olması ile ifade edilebilir. Bununla birlikte dört finansal tablo kaleminin tamamında da gerçeğe uygun değer ile raporlandığı tespit edilmiştir.

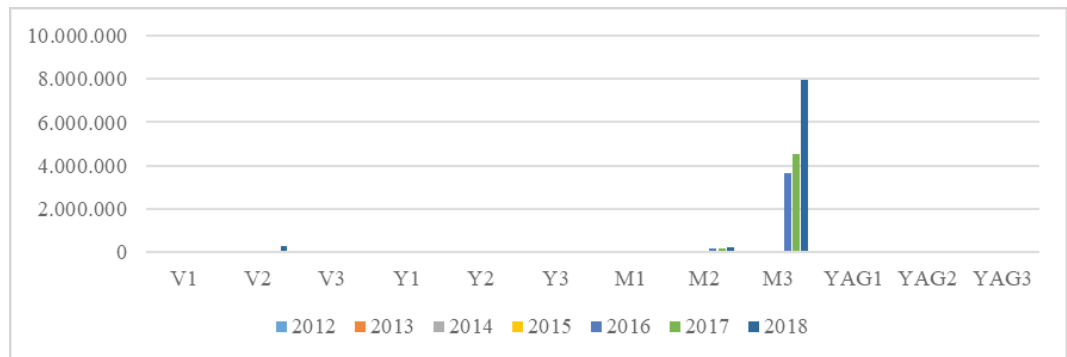
b) Mali Kuruluşlar Sektörü: Şekil 11'de mali kuruluşlar sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamaları gösterilmiştir. Bu sektörde 34 şirket faaliyet göstermektedir. Sektördeki şirketlerin ana faaliyet konusu fon bulmak ve bunu ihtiyaç duyanlara kullanırmak olduğundan, beklendiği gibi büyük çoğunlukla finansal varlıklar ile finansal yükümlülükler gerçeğe uygun değer ile raporlanmıştır. Finansal varlıkların gerçeğe uygun değer ile raporlanmasında hem 1. seviye hem de 2. seviye benzer dağılım gösterirken, finansal yükümlülüklerde ise 2. seviyenin çoğunlukla kullanıldığı görülmektedir. Bu sektör finansal varlıklar ile finansal yükümlülüklerin en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

Şekil 11: Mali Kuruluşlar Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

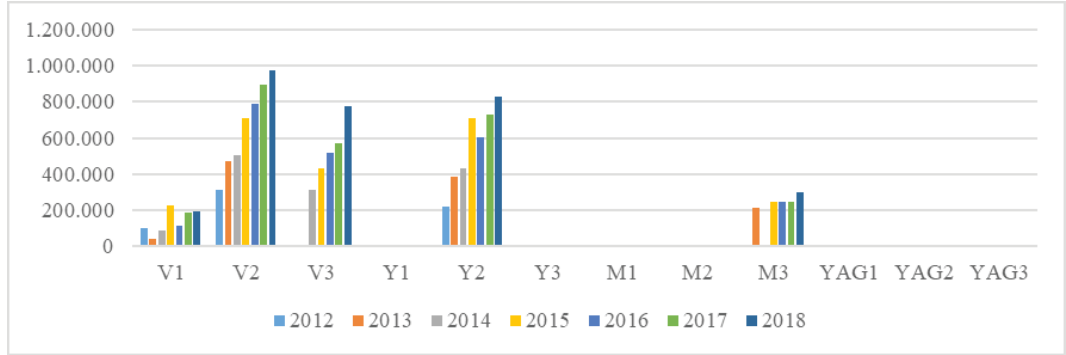
Yatırım amaçlı gayrimenkuller ile maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer ile değerlendirilmesi finansal varlık ve finansal yükümlülüklerle oranla çok düşük tutardadır. Ancak bu hali ile bile 2018 yılı itibariyle yakın ara farkla, yatırım amaçlı gayrimenkullerde 9,7 milyar TL ile ikinci, maddi duran varlıklarda ise 7,5 milyar TL civarında gerçekleşerek üçüncü en yüksek tutara ulaşmıştır. Bu sonucun ortaya çıkmasında mali kuruluşların bilanço büyüklüğünün etkili olduğu ifade edilebilir.

c) Elektrik, Gaz ve Su Sektörü: Şekil 12'de elektrik, gaz ve su sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamaları gösterilmiştir. Bu sektörde 4 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde ağırlıklı olarak maddi duran varlıklar gerçeğe uygun değer ile raporlanmıştır. Maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer hiyerarşi seviyesi ise genellikle 3. seviyedir. 2018 yılı itibari ile yaklaşık 8,2 milyar TL ile maddi duran varlıkların en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

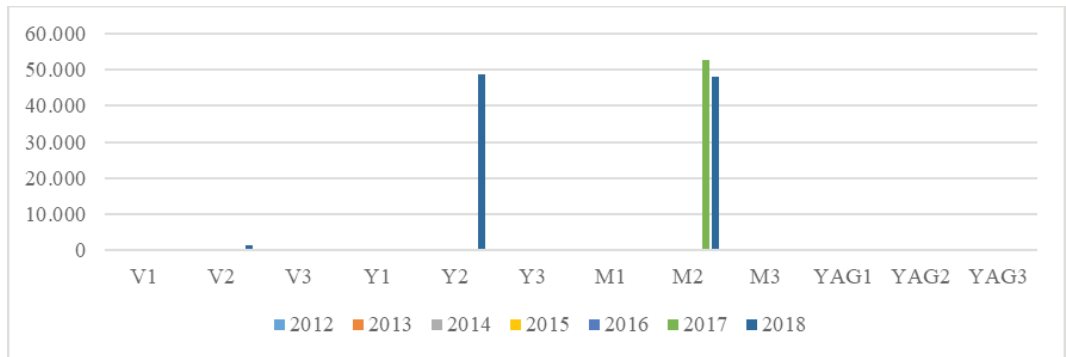
Şekil 12: Elektrik Gaz ve Su Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

d) Teknoloji Sektörü: Şekil 13'te teknoloji sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 3 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde yatırım amaçlı gayrimenkuller dışındaki tüm kalemlerde gerçeğe uygun değer kullanıldığı tespit edilmiştir. Finansal varlıklarda tüm seviyelerde, finansal yükümlülüklerde 2. seviyede ve maddi duran varlıklarda ise 3. seviyede raporlama yapıldığı görülmektedir.

Şekil 13: Teknoloji Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Topamlar (Bin TL)

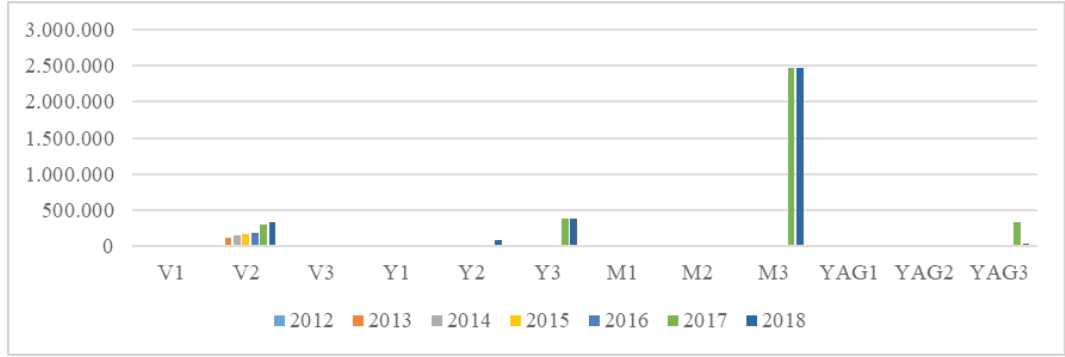
e) Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler Sektörü: Şekil 14'te eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 5 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde 5 şirket olmasına karşın, bunlardan 4'ünü oluşturan futbol kulüpleri finansal tablolarında gerçeğe uygun değer ile raporlama yapmamıştır. Diğer 1 şirketin ise 2017 yılından itibaren gerçeğe uygun değer ile raporlamaya başladığı tespit edilmiştir.

Şekil 14: Eğitim, Sağlık, Spor ve Diğer Sosyal Hizmetler Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Topamlar (Bin TL)

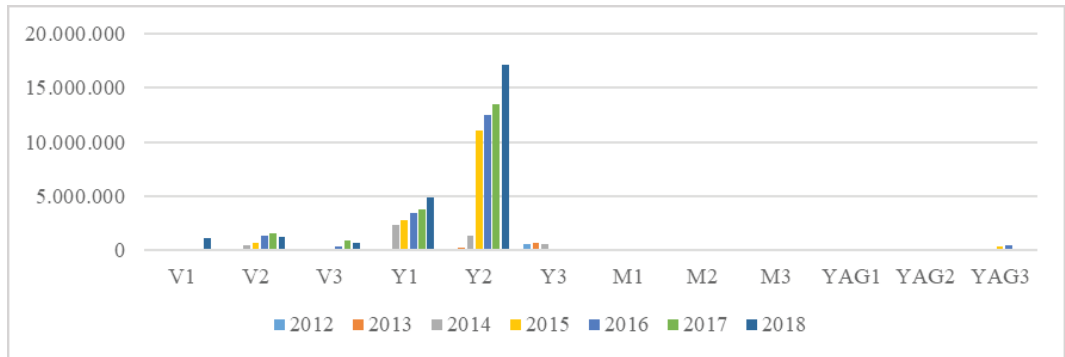
f) Toptan Ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar Sektörü: Şekil 15'de toptan ve perakende ticaret, otel ve lokantalar sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları

finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 4 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde genel olarak finansal varlıklar gerçeğe uygun değerde raporlanmıştır. 2017 yılından itibaren ise tüm kalemlerde gerçeğe uygun değer raporlamasının yapıldığı tespit edilmiştir. Ağırlıklı olarak finansal varlıklar 2. seviyede raporlanırken, diğer kalemler 3. seviyede raporlanmıştır.

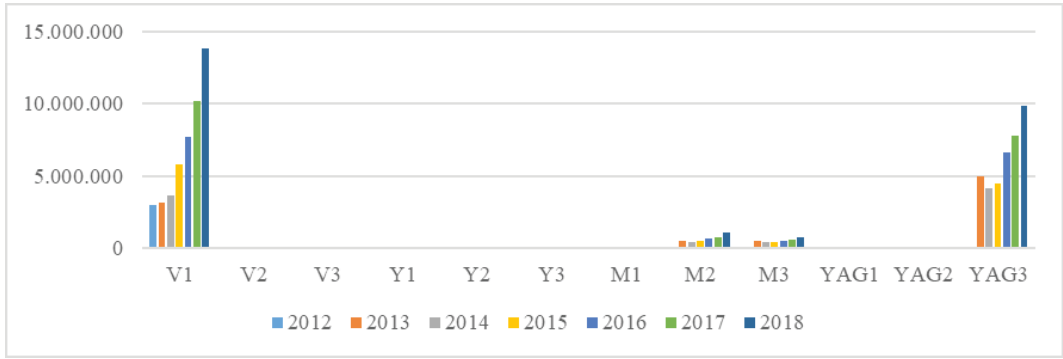
Şekil 15: Toptan ve Perakende Ticaret, Otel ve Lokantalar Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

g) Ulaştırma, Haberleşme Ve Depolama Sektörü: Şekil 16'da ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 5 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde ağırlıklı olarak finansal yükümlülüklerde olmakla birlikte, finansal varlıklarda ve 2017 yılından itibaren de yatırım amaçlı gayrimenkullerde gerçeğe uygun değer raporlaması yapıldığı tespit edilmiştir. Maddi duran varlıklar ise gerçeğe uygun değer ile hiç raporlanmamıştır. Duran varlıkların yüksek olduğu bu sektörde maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değerde raporlanmaması dikkati çeken bir durumdur. 2018 yılı itibari ile yaklaşık 22 milyar TL ile finansal yükümlülüklerde mali kuruluşlardan sonra en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

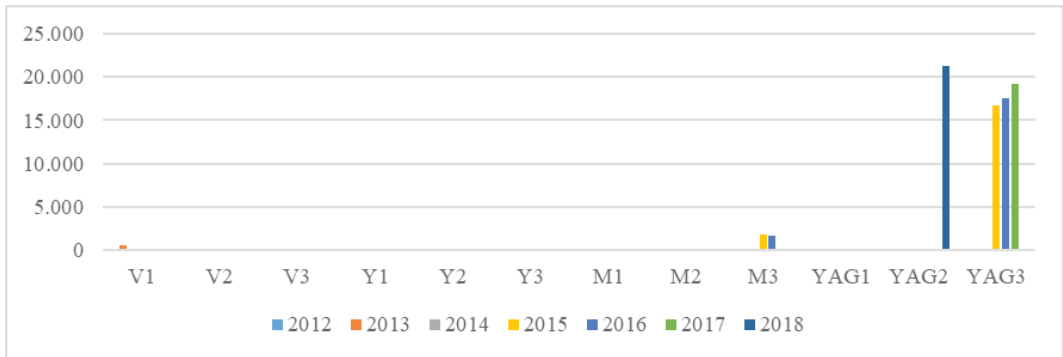
Şekil 16: Ulaştırma Haberleşme ve Depolama Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

h) İnşaat ve Bayındırlık Sektörü: Şekil 17'de inşaat ve bayındırlık sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 1 şirket faaliyet göstermektedir. Şirketin finansal yükümlülükler dışındaki tüm kalemlerde gerçeğe uygun değeri kullandığı tespit edilmiştir. Finansal varlıklarda 1. seviyede, maddi duran varlıklarda 2. ve 3. seviyede, yatırım amaçlı gayrimenkullere ise 3. seviyede raporlama yapıldığı görülmektedir. İnşaat ve bayındırlık sektörü, 2018 yılı itibari ile yaklaşık 10 milyar TL ile yatırım amaçlı gayrimenkullerde birinci, yaklaşık 14 milyar TL ile de finansal varlıklarda mali kuruluşlardan sonra en fazla gerçeğe uygun değer ile raporlandığı sektördür.

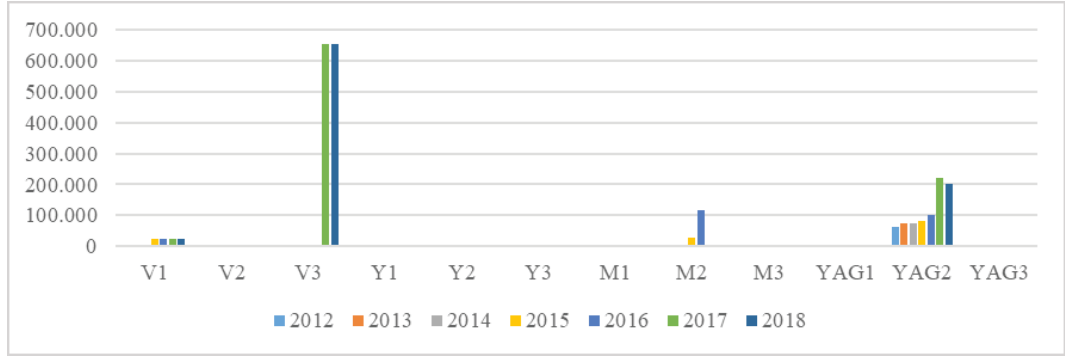
Şekil 17: İnşaat ve Bayındırlık Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

i) Gayrimenkul Faaliyetleri Sektörü: Şekil 18'de gayrimenkul faaliyetleri sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 1 şirket faaliyet göstermektedir. Şirket, genel olarak yatırım amaçlı gayrimenkullerini gerçeğe uygun değer ile raporlamak ile birlikte finansal varlık ve maddi duran varlıklarında da gerçeğe uygun değeri kullanmıştır.

Şekil 18: Gayrimenkul Faaliyetleri Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

j) Madencilik Sektörü: Şekil 19'da madencilik sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin gerçeğe uygun değer ile raporladıkları finansal tablo kalemlerinin yıllar itibari ile seviyelere göre toplamları gösterilmiştir. Bu sektörde 4 şirket faaliyet göstermektedir. Sektörde finansal yükümlülük dışındaki kalemlerin gerçeğe uygun değer ile raporlandığı tespit edilmiştir. Finansal varlıklar ağırlıklı olarak 3. seviyede raporlanırken, maddi duran varlıklar ile yatırım amaçlı gayrimenkullerin 2. seviyede raporlandığı görülmüştür. Madencilik sektörü, yatırım amaçlı gayrimenkullerin yıllar itibari ile en düzenli raporlandığı sektördür.

Şekil 19: Madencilik Sektöründe Yıllar İtibari ile Seviyelere Göre Toplamlar (Bin TL)

5. Sonuç

Çalışmada, BİST 100'de yer alan şirketlerin yayınladıkları finansal tabloların dipnotlarında yer verdikleri gerçeğe uygun değer açıklamaları içerik analizi yöntemi ile incelenmiştir. İnceleme sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

- Şirketlerin çoğu gerçeğe uygun değer standardının öngördüğü biçimde finansal tablolarında gerçeğe uygun değer hiyerarşisi açıklamalarına yer vermektedir. Buna karşın gerçeğe uygun değer açıklaması yapmayan ancak bu açıklamayı yapması beklenen 16 şirket mevcuttur. Söz konusu şirketlerin içerisinde özellikle finansal varlık ve finansal yükümlülükleri finansal tablolarının önemli bir kısmını oluşturan bazı mali kuruluşlar ile finansal yükümlülüklerinin çok yüksek olduğu spor kulüplerinin tamamının olması dikkat çekicidir.
- Şirketler; finansal varlıklar, finansal yükümlülükler, maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerinde gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer vermişlerdir. Bunların dışında başka herhangi bir finansal tablo kaleminde gerçeğe uygun değer hiyerarşisi kullanılmamıştır.
- Şirketlerin gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verdikleri söz konusu finansal tablo kalemlerinin ağırlıkları ise birbirinden farklıdır. Finansal varlıklar yaklaşık 770 milyar TL en fazla tutarda gerçeğe uygun değer hiyerarşisine yer verirken, finansal yükümlülükler yaklaşık

386,5 milyar TL ile ikinci, maddi duran varlıklar yaklaşık 28 milyar TL ile üçüncü ve yatırım amaçlı gayrimenkuller ise yaklaşık 20,5 milyar TL ise sonuncu olmuştur.

- Maddi duran varlıkları hiçbir şirket 1. seviyede raporlamamıştır. Ayrıca yatırım amaçlı gayrimenkulleri ise sadece bir şirket 1. seviyede raporlamıştır. Şirketler genellikle maddi duran varlıklar ve yatırım amaçlı gayrimenkullerini SPK tarafından kabul edilen değerlendirme kuruluşları aracılığı ile değerlemektedir. Bu kuruluşlarca yapılan değerlemenin uzman kişinin görüşlerine dayanması nedeni ile gözlemlenebilir girdiler azalmaktadır. Dolayısı 1. seviye raporlama olmaması beklenen bir durumdur.
- Şirketler hem finansal varlıklarda hem de finansal yükümlülüklerde asgari düzeyde 3. seviye raporlama yaparak, standardın öngördüğü şekilde gözlemlenebilir girdileri azami ölçüde tutmaya çalışmışlardır. Bunun yanında finansal varlıkların raporlamasında yıllar içinde 1. seviyeden 2. seviyeye doğru bir yönelim varken, finansal yükümlülüklerin ise istikrarlı bir biçimde 2. seviyede raporlandığı gözlemlenmektedir. Şirketlerin finansal tablolarında türev ürünlerin ağırlığının artmaya başlaması gerçeğe uygun değer hiyerarşisinde 2. seviyenin payının artmasında önemli bir etkidir.
- Tutar olarak tüm kalemlerde gerçeğe uygun değer raporlamasının hızlı bir şekilde arttığı gözlenmiştir. Örneğin, gerçeğe uygun değerde raporlanan finansal varlıklar 2012 yılında yaklaşık 216 milyar TL iken 2018 yılında yaklaşık 770 milyar TL'dir.
- Finansal varlık ve finansal yükümlülüklerin gerçeğe uygun değeri tutar olarak en çok mali kuruluşlarda raporlanmıştır. Bunun yanı sıra yatırım amaçlı gayrimenkullerde ve maddi duran varlıkların gerçeğe uygun değer raporlamasında da ilk üçte yer almaktadır. Mali kuruluşların hem faaliyet konusunun finansal araçlar olması hem de bilanço büyüklüğü bu sonuçların çıkmasında en önemli etkenlerdir.
- Maddi duran varlıklarda en fazla gerçeğe uygun değer raporlandığı sektör elektrik, gaz ve su sektörü olmuştur. Bu sektörde faaliyet gösterilebilmesi için maddi duran varlıkların fazla olmasına ihtiyaç duyulması bunun nedeni olduğu düşünülmektedir.
- Maddi duran varlıkların yüksek olduğu ulaştırma, haberleşme ve depolama sektöründe ise bu varlıkların gerçeğe uygun değeri hiçbir dönemde raporlanmamıştır. Ancak yaklaşık 22 milyar TL ile finansal yükümlülüklerde mali kuruluşlardan sonra en fazla gerçeğe uygun değer raporlandığı sektör olmuştur.
- Eğitim, sağlık, spor ve diğer sosyal hizmetler sektörü gerçeğe uygun değer raporlamasında en kötü performansı sergileyen sektördür. 5 şirketin faaliyet gösterdiği sektörde, 4 spor kulübünün hiçbiri gerçeğe uygun değer raporlaması yapmazken, diğer 1 şirketin ise son iki yıldır gerçeğe uygun değer raporlaması yaptığı tespit edilmiştir. Spor kulüplerinin aşırı borçlanma nedeniyle yüksek finansal yükümlülüklerinin olduğu, ayrıca üçü İstanbul'da olan bu spor kulüplerin

gayrimenkullerinin yüksek değerde olduğu bilinmektedir. Buna karşın kulüplerin gerçeğe uygun değer raporlaması yapmaması beklenmeyen bir durumdur.

- Yatırım amaçlı gayrimenkullerin gerçeğe uygun değeri en fazla inşaat ve bayındırlık sektöründe raporlansa da en düzenli (her dönem) madencilik sektöründe raporlanmıştır.

Kaynakça

- Abbott, M., & Tan-Kantor, A. (2018). Fair Value Measurement and Mandated Accounting Changes: The Case of the Victorian Rail Track Corporation. *Australian Accounting Review*, 28(2), 266–278.
- Abdullatif, M. (2016). Auditing Fair Value Estimates in Developing Countries: The Case of Jordan. *Asian Journal of Business and Accounting*, 9(2), 101–140.
- Aerts, W., & Walton, P. (2013). *Global Financial Accounting and Reporting: Principles and Analysis* (3. baskı). Hampshire: Cengage Learning.
- Alibhai, S., Bakker, E., Balasubramanian, T. V., Bharadva, K., Chaudhry, A., Coetsee, D., ... Yeung, P. (2018). *Interpretation and Application of IFRS* (1. baskı). Cornwall: John Wiley & Sons, Ltd.
- Artemyeva, A. (2016). *Impact of IFRS 13 On Disclosure Requirements Under Fair Value Hierarchy. Case: Industrial Sector In Finland*. Arcada.
- Aslan, S. (2008). *Dönem Sonu İşlemleri Muhasebesi* (1. Basım). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ataman, B., & Gökçen, G. (2017). *Büyük ve Ortaboy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Uygulamaları* (1. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Bozdemir, E. (2014). Gerçeğe Uygun Değer Muhasebesinin Ertelenmiş Vergiler Üzerindeki Etkisi. *Mali Çözüm*, 24(121), 77–105.
- Busso, D. (2018). Does IFRS 13 Improve the Disclosure of the Fair Value Measurement? An Empirical Analysis of the Real Estate Sector in Europe. *Journal on Business Review (GBR)*, 3(4), 1–7.
- Çetinkaya, N. (2017). Yatırım Amaçlı Gayrimenkullerin Değerlemesinde Gerçeğe Uygun Değer Tespiti Ve Türkiye'deki Uygulamaların Değerlendirilmesi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 69–83.
- Chaudhry, A., Fuller, C., Coetsee, D., Rands, E., Bakker, E., Coetsee, D., ... Balasubramanian, T. V. McIlwaine, S. (2015). *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards* (1. baskı). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Chorafas, D. N. (2006). *IFRS, Fair Value and Corporate Governance* (1. baskı). Burlington: Elsevier.
- Demaria, S., & Dufour, D. (2007). First time adoption of IFRS, Fair value option, Conservatism: Evidences from French listed companies. İçinde *30 ème colloque de l'EAA* (ss. 1–24). Lisbon.
- Dotzlaw, R., Kalavacherla, P., Munter, P., & Santoro, J. (2017). *IFRS compared to US GAAP*. UK.
- Ergin, H., & Sevim, Ş. (2009). *Envanter Bilanço* (2. Basım). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Yayınları.
- Ergin, N. E. (2016). Vergi Mevzuatı ile TMS/TFRS'nin Değerleme Ölçüleri Açısından Karşılaştırılması. *Vergi Dünyası*, (418), 9–20.
- Gökçen, G., Ataman, B., & Çakıcı, C. (2016). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları* (2. baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Gökğöz, A., & Şentürk, F. (2015). Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketlerin Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü Hiyerarşisinde Kullandıkları Seviye Girdilerinin Tespiti Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1(4), 67–80.

- Gökten, S. (2018). UFRS 13 Seviye 1 Ve 2 Girdilerinin Gerçeğe Uygunluğu: Etkin Piyasalar Hipotezi Çerçevesinde Kuramsal Bir Tartışma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20(4), 785–809.
- González-Sánchez, M. (2018). Effects of IFRS-13 On The Relevance Of Fair Value Adjusted By Credit Risk: Evidence From Europe. *Advances in Accounting*, 40, 89–97.
- Gürkan, S. (2014). Yatırımcıların Gerçeğe Uygun Değer Hiyerarşisine Yönelik Algıları Üzerine Bir Çalışma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 14(43), 65–87.
- Herrmann, T. (2018). *The Decision Usefulness of Additional Fair Value Disclosures: One Disclosure Type Does Not Fit All Nonprofessional Investors' Needs*. Berlin: Springer Gabler.
- Howard, M. K. (2008). *Accounting and Business Valuation Methods: How to Interpret IFRS Accounts* (1. baskı). Oxford: Elsevier Ltd.
- KGK. (2012). *IFRS 13 Gerçeğe Uygun Değer Ölçümü*. Tarihinde 03 Mart 2019, adresinden erişildi www.kgk.gov.tr
- Lévy, A., Bouhenni, F. Ben, & Ammi, C. (2018). *Financial Management: USGAAP and IFRS Standards* (1. baskı). USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Liu, H. C. K. (2009). Mark-to-Market vs Mark-to-Model. Tarihinde 03 Mart 2019, adresinden erişildi <http://www.henryckliu.com/page191.html>
- Mark-to-Model Definition & Example. (2019). Tarihinde 03 Mart 2019, adresinden erişildi <https://investinganswers.com/dictionary/m/mark-model>
- Martín, F. M. H., & Osma, B. G. (2018). Does IFRS 9 Consider Financial Statement Users' Preferences with Respect to IFRS 13 Fair Value Hierarchy? A Suggestion to Refine the Definition of OCI. *Estudios De Economia Aplicada*, 36(2), 515–536.
- Müller, S., & Saile, P. (2018). *Internationale Rechnungslegung IFRS: Studienwissen Kompakt*. Wiesbaden: Springer Gabler.
- Palepu, K. G., Healy, P. M., & Peek, E. (2013). *Business Analysis and Valuation: IFRS Edition* (3. baskı). Hampshire: Cengage Learning.
- Schwarzbichler, M., Steiner, C., & Turnheim, D. (2018). *Financial Steering: Valuation, KPI Management and The Interaction with IFRS* (1. baskı). Switzerland: Springer.
- Stolowy, H., Lebas, M. J., & Ding, Y. (2013). *Financial Accounting and Reporting: A Global Perspective* (4. baskı). Hampshire: Cengage Learning.
- Ulusan, H. (2008). Değerleme Esasları Ve Finansal Tabloların Niteliksel Özellikleri Açısından İncelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1).